מכדי [א]כל מילי איתנהו בחסימה דילפינן [א]שור שור משבת א"כ לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה [1]שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת"ר [א]דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע [ב](ובשעת גמר מלאכה) ופועל אוכל בו אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו [ב]יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו למה לי [2]כי תבא בכרם רעך נפקא איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה לרבות נמי מידי דלאו גדולי קרקע נינהו קמ"ל תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו [ג]יצא המנכש בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם למה לי [2]ואל כליך לא תתן נפקא לא צריכא [ד]אע"ג דקא משליף קטיני מביני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו אף [ה]כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו [ו]יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו והתניא הבודל בתמרים ובגרוגרות פועל אוכל בו אמר רב פפא [ז]כי תניא ההיא בתוחלני תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ופועל אוכל בו אף [ח]כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו יצא [ט]הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר אי הכי חלה נמי ליכא אלא לעולם בארץ ולא קשיא בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו [י]דאמר מר שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו [כ]במעשר מידי מעשר קא גרים גמר מלאכה קא גרים אלא אמר רבינא [ל]כרוך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו אף כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי כענבים ודבר אחר או לא תא שמע [מ]רשאי בעה"ב להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה [נ]רשאין פועלין לטבל פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה

לאכשורי

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה. כלומר על כרחך שור לאו דוקא וכל שאר בהמות איתנהו בתורת חסימה דילפינן שור שור משבת בפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:) דגבי שבת כתיב וכל בהמתך(ב) וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא ליכתוב לא תדוש בחסימה: **לאקושי חוסם לנחסם.** אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין: **בשעת גמר מלאכה.** זו היא שעת גמרו: **המחבץ.** מיני חריצי חלב: **שבשעת גמר מלאכה.** (א) ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון נתפרסו עיגולין: **המנכש.** קא ס"ד שעוקר מביניהן שאינן יפות: **דקא משליף קטיני.** יש בצלין שמסתרסין ולא יהו גסים לעולם וקורין אותן בלע"ז ציב"ש ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט דאיכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית ולא ממעט מאל כליך לא תתן וממעט להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחוברין ועומדין: **הבודל בתמרים ובגרוגרות.** שמדובקות זו בזו ומבדילן במגריפה: **בתוחלני.** תמרים רעים שאין מתבשלין באילן ומכניסן לקוס בכלי של כפות תמרים ושם חומלות ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר דהבודל מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה מלאכתן למעשר: **הלש.** משנתן המים וגילגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה ללוש ולשוף ולקטוע הרבה: **והמקטף.** עורך וטח פניה(ו): **ותיפוק ליה משום מעשר.** והלא נגמרה מלאכתו למעשר וטחינה והרקדה דמקמי לישה נמי לא אכיל: **נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר.** (בפ"ק דקדושין) [ספרי פ' שלח] דכתיב בבואכם אל הארץ(ז) שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי תבואו וכאן נאמר בבואכם משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה (ח)דכתיב עשר תעשר(ט) וכתיב בתריה במקום אשר יבחר עד שנבחרה שילה לא נתחייבו והיינו לאחר כיבוש וחילוק כדכתיב ביהושע(י) וכל ימי כיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל י"ד שנים כדאמר [בזבחים] (דף קיח:): **מידי חיוב מעשר קא גרים.** לסלק את הפועלין מדין אכילה: **גמר מלאכה קא גרים.** כדיליף מדיש לא שנא בזמן מעשר ול"ש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב: **אמר רבינא כרוך ותני.** הנך תרתי מתניתא דלעיל לא תיתנינהו (כ)לחודא למיתני בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר דא"כ שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא בתרייתא אלא כרוך ותני חדא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה שהן דברים הנהוגין בו אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו אם למעשר לחודיה למעשר אם לחלה לחלה יצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר אחר ממנו ויצא הלש שנגמרה מלאכתו לאחר שבו: **מהו שיהבהב באור.** את המלילות והאור ממתק טעמו וכן הענבים:

לאכשורי

גידולי קרקע **יצא** החולב כו'. בריש כל מערבין (עירובין דף כז:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דדריש ונתתה הכסף בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גדל וצומח מן הקרקע:

ס"ד אמינא הואיל וכתיב קמה קמה שתי פעמים. ותימה הא איצטריך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש וי"ל דה"ק ס"ד דלא נדרוש חד מהנך לרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה נמי הא א"ש טפי דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה ותימה אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש דכתב רחמנא ל"ל איצטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל דה"נ פריך ל"ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא (ל)דוקא במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור דומיא דאדם ועוד דאיצטריך דיש לכמה דרשות דבסמוך: (מ)**יצא** המנכש בבצלים. נראה דאי לאו ואל כליך לא תתן לא הוה דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה דרשינן נמי מדיש להני: **יצא** הלש המקטף והאופה. תימה לר"י דבשלמא אופה איצטריך למיתני אע"ג דתנא לש משום דמשכחת דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י אפייה דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לז. ע"ש) הדובשנין והאיסקריטין כו' אפאן באילפס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לישה: **אי** הכי חלה נמי לא. דחלה בחוצה לארץ לא הויא אלא מדרבנן כדמוכח בפ' עד כמה (בכורות דף כז.): **מידי** מעשר קגרים גמר כו'. דכיון דאם היו חייבין במעשר הוה חשיב גמר מלאכה למעשר אחר המירוח והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין חייבין נמי לא הוי פחות וניזיל בתרה ואמאי אזלינן בתר חלה: **אמר** רבינא כרוך ותני. דהשתא דקתני בחדא למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפוקי היכא דלא שייך חלה כגון בודל בתמרים אבל היכא דשייך חלה לא חשיב (ב) אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל כי הוה בחדא ברייתא למעשר לחוד הוה משמע דבכ"מ אזלינן בתר (נ)גמר מלאכה למעשר: **והבודל** בתמרים. אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתן למעשר כיון דאי הוה בהו מעשר מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר: **פועל** מהו שיהבהב. פי' בקונטרס שאור ממתקו ובעי אם שרי להבהב ולמתוק שע"י כן יאכל יותר אי הוה כענבים ודבר אחר או לא וקשה לר"ת דמאי קאמר בסמוך מפריך ע"ג סלע מאי מתוקי פירא איכא היכא ס"ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק (ג) הכא דלא יספות במלח הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלח א"כ כ"ש דשרי להבהב דספיתא במלח דמילה טפי

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ג טוש"ע ח"מ סי' שלח סעי' ב]:

לא ב ג ד ה מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין נא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ג:

לב ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:

לג ח טוש"ע שם סעיף ד:

לד ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה י מיי' שם הל' ה טוש"ע שם:

לו כ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

לז ל מ מיי' שם פי"ג הלכה ו טוש"ע שם סעיף טו:

תורה אור השלם

1 לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: דברים כה ד

2 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה

לעזי רש"י

ציב"ש [ציבו"ט]. בצלצלים בצלים קטנים.

מסורת הש"ס

א) [ב"ק נד:], ב) רש"א מ"ז [וכן בילקוט ליתא], ג) כתובות כה. נדה מז., ד) [בכתובות איתא בתרומה וכו' ברש"י שם דברים תרומיהו], ה) [דברים כג], ו) בש"א נוסף: במים, ז) [במדבר טו], ח) [עי' כתובות ובנדה ובכל דוכתא מפרש הטעם באופן אחר], ט) [דברים יד], י) [פרק יח], כ) גיר' רש"ל חדא חדא, ל) דוקא גידולי קרקע אלמא כצ"ל רש"א, מ) דיבור תוס' זה הוא גליון. רש"ל, נ) בתר גמר למעשר וכצ"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבשעת וכו' דעכשיו: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' לא חשיב גמר אלא כשנגמרה כצ"ל והד"א עם ד"ה והבודל: (ג) ד"ה פועל וכו' ועוד למאי דמסיק רבא דלא יספות:

מוסף רש"י

יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין בגידולי קרקע. דנהי דגידולי הארץ איקרי (בהמות) על שם שהארץ מגדלתן במרעה ופרנסה, אבל גידולים מן הארץ לאו אקרי אלא דבר הצומח מן הקרקע ולא בהמות (סוכה יא.). **שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה.** דכתיב בחלה (במדבר טו) בבאכם אל הארץ, והרי כאן (נדה מז.) ותניא בספרי ר' ישמעאל אומר שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה, שבכולן נאמר כי תבאו כי יביאך וכאן בבואכם, ללמדך שכיון שנכנסו לה נתחייבו (כתובות כה.). **ולא נתחייבו במעשר.** דבמעשר כתיב (דברים יד) תבואת זרעך, עד שיהא כל אחד ואחד את שלו (נדה מז.) או: דכתיב דגנך תבואת זרעך המיוחדת לך, ועוד שהרי תלה הכתוב המעשר כמנין שנות השמיטה, דכתיב (דברים כו) בשנה השלישית שנת המעשר, ושמיטות לא מנו אלא משכבשו וחילקו, כדאמרינן בסדר עולם.